

Joan Miquel Botella Asensi, l'exili a Mèxic

El valencià Joan Miquel Botella Asensi moria el 1942 a Mèxic. Havia estat ministre de Justícia del Govern republicà l'any 1933.

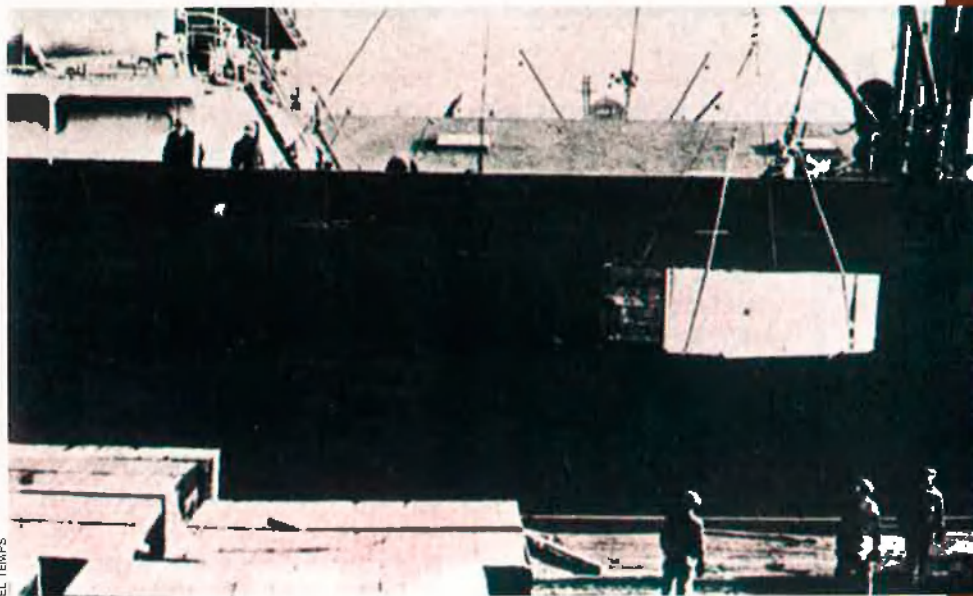
Eren les 5 de la tarda del 19 de juny de 1942 quan va morir al Sanatorio Español de Mèxic Joan Miquel Botella Asensi. L'operació de vesícula biliar no havia tingut èxit. El 20 de juny el van soterrar al Cementiri General de Mèxic. Hi van assistir nombroses personalitats republicanes, també exiliades a Mèxic com Botella, una de les quals era Carles Esplà Rizo, qui moriria igualment a Mèxic molt més tard, el 1971.

Botella havia estat ministre de Justícia durant 1933 i Esplà governador civil de Barcelona, subsecretari de Governació i subsecretari de la Presidència durant la Segona República espanyola, a més a més de ministre de Propaganda i subsecretari del Ministeri d'Estat durant la Guerra Civil. Ambdós eren valencians; el primer va nàixer a Alcoi l'any 1884 i el segon, a Alacant l'any 1895. Ambdós eren republicans anticlericals i, en les eleccions a Corts Constituents de 1931, van ser elegits diputats pel districte de la província d'Alacant en una candidatura formada per la coalició de socialistes, radicals socialistes i republicans independents. Ells eren dels dos últims respectivament.

Botella va ser membre de la comissió parlamentària encarregada de redactar la Constitució de la Segona República. En les discussions parlamentàries sobre la Constitució es va mostrar clarament anticlerical i va defensar l'article 26 de la Constitució de 1931. Va enfrontar-se amb Albornoz per l'assumpte de la dissolució de la Companyia de Jesús i aquesta actitud marcadament anticlerical de Botella va motivar discrepàncies dins del seu

partit, el Partit Radical Socialista. En el tercer congrés d'aquest, en 1932, en fou expulsat. La tardor de 1932 Botella va fundar un partit seu, Esquerra Radical Socialista. En l'activitat parlamentària, Botella va defensar la reforma agrària, va atacar el monopoli de Campsa i fou partidari de la justícia social. En cap moment va perdre el contacte amb la seua terra natal, Alcoi, on tenia el seu germà Evarist. Hi feia visites freqüents, pronunciava discursos i escrivia en els periòdics locals. El seu germà Evarist era correligionari de Joan Miquel i alcalde d'Alcoi quan va començar la guerra de 1936. Poc abans d'acabar aquesta, l'any 1939, Joan Miquel va demanar-li que se n'anara a l'exili mexicà amb ell; però Evarist va dir-li que no tenia delictes de sang i que s'hi quedava, perquè no li passaria res. No havia fet cap de mal durant la guerra. Evarist Botella fou detingut al poc d'acabar la guerra, condemnat a mort per un tribunal militar el 26 de març de 1939 i afusellat el 23 de setembre del mateix any a Alcoi. La família d'Evarist va haver de començar una vida difícil a Alcoi sense el pare durant la postguerra.

Joan Miquel Botella va perdre l'escó de diputat en les eleccions generals de 1933, poc després de ser ministre, i no s'hi va presentar a les de 1936 perquè el seu partit fou exclòs del Front Popular. Fins que va començar la Guerra Civil va exercir com a advocat i va compilar els seus discursos per a publicar-los l'any 1936, amb breus comentaris, en un llibre titulat *Una línea política*. El llibre definia la base del seu pensament i la seua idea de república social. Per a Botella, el Govern de la Re-

pública era l'encarregat d'implantar la justícia social i canviar les estructures jurídiques i econòmiques. Una de les seues crítiques contra els gabinets del primer bienni de la República fou l'escassetat de contingut social, i això, segons Botella, va provocar el desencant dels obrers i dels camperols.

Durant la Guerra Civil es va dissoldre el seu partit polític, i Botella, a més a més de dedicar-se al seu ofici d'advocat, va gestionar algunes operacions d'importació de queviures per a la República, per la qual cosa viatjava a França.

El 1939 primerament s'exilià des de Barcelona a França i, després, a Mèxic. Va sortir de Barcelona el 25 de gener de 1939 i travessà la frontera francesa pel Pertús el dia 28 amb les dues nores i els néts. Van arribar a Perpinyà i, d'allí, se n'anaren a París. Els Botella van aconseguir no acabar els seus dies als camps d'Argelers o Sant Cebrià com tants republicans desafortunats, que van inspirar les novel·les testimonials d'Agustí Bartra *Crist de dos-cents mil braços* i *Cid Mulet, Destins*.

A París, va deixar la família a casa d'una bona amiga, Isabel Campos, i ell s'allotjà a l'Hotel Ronceray del boulevard Montmartre. S'hi reunia sovint amb altres republicans al Café de Madrid. Va tardar tres mesos a aconseguir els visats per a poder anar-se'n a Mèxic amb els seus. Els passatges, els va pagar, en part, amb una ajuda del Servei d'Evacuació

dels Refugiats Espanyols (SERE) i van embarcar cap a Mèxic en Saint Nazaire el 15 de maig de 1939.

A Mèxic, com van fer la majoria dels intel·lectuals exiliats, Joan Miquel va escriure sobre la desfeta de la República i el descontentament social que va dur al final tràgic de la democràcia. Aquests escrits mai no els va publicar. Però el més important de l'exili fou l'acollida del Govern mexicà del president Lázaro Cárdenas, que va publicar un decret el gener de 1940 perquè es naturalitzaren els exiliats. Així, Botella va poder treballar d'advocat i fou conseller d'una fàbrica d'oli. Va intentar de fer una fàbrica de paper de fumar amb un fabricant alcoià exiliat, crear uns estudis de cinema, etc., però va fracassar. En definitiva, la família de Joan Miquel va començar una nova vida a l'exili mexicà i hi va aportar un munt d'iniciatives i idees.

L'agraïment principal de Botella al president Cárdenas, que tan bé va acollir els exiliats republicans, va ser un llibre per a fonamentar les raons de la nacionalització de les empreses petrolieres estrangeres que va fer el Govern mexicà. El llibre el va publicar l'Editorial Moderna el 1941 i es titulava *La expropiación en el derecho mejicano. El caso del petróleo*. Va servir per a justificar jurídicament i social l'acord de nacionalització del petroli.

Josep Miquel Santacreu Soler
Universitat d'Alacant

L'acollida que va rebre Joan Miquel Botella a Mèxic va ser magnífica, com va passar amb tots els exiliats de postguerra. Botella, al seu torn, va fer un llibre que fonamentava les raons de la nacionalització de les empreses petrolieres estrangeres duta a terme per l'executiu mexicà.